Megaron, Cilt. 17, Sayı. 1, ss. 107–116, Mart 2022

Megaron
https://megaron.yildiz.edu.tr - https://megaronjournal.com
DOI: https://doi.org/10.14744/MEGARON.2022.08566

Makale [Article in Turkish]

Ücretli istihdama katılmanın kadınların kamusal mekânda görünürlüğü üstüne etkisi: Sakarya Geyve örneği

Reycan ÇETİN[1*], Asuman TÜRKÜN[2]

[1]Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
[2]Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Planlama Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

[1]Yildiz Technical University Faculty of Architecture, Urban and Regional Planning, Department of Regional Planning, Istanbul, Turkey
[2]Yildiz Technical University Faculty of Architecture, Urban and Regional Planning, Department of Urban Planning, Istanbul, Turkey

MAKALE BİLGİSİ

Makale Hakkında
Geliş: 30 Eylül 2021
Revizyon: 06 Ocak 2022
Kabul: 21 Ocak 2022

Anahtar sözcükler:
Ataerkil pazarlık; iş gücüne katılım; kadın güçlenmesi; kamusal mekân; toplumsal cinsiyet

ARTICLE INFO

Article history
Received: 30 September 2021
Revised: 06 January 2022
Accepted: 21 January 2022

Key words:
Join in paid labour; women's empowerment; public place; gender

The effects of women's joining in paid employment on public place usage: Sakarya Geyve case

EXTENDED ABSTRACT

This research is about the effects of women's being a part of paid employment on the usage of public places by using women's daily life experiences. Joining paid labour is a crucial strategy for women's empowerment policies. Working outside means leaving home, private space, and being a part of the public places for women. But creating job opportunities for women is not a magical tool that solves all the gender inequalities, on the contrary, Marxist feminists argue that the gendered structure of labour even expands the gap between genders. And feminist geographers underline that women experience public places with a range of barriers created by the patriarchal form of built environments. Even the women have decent works, it is not easy for women to be in public just because the built environment avoids their needs. But despite this hopeless and adverse framework, microanalyses that focus on female workers from developing countries show that women embrace working outside of the home. And when they have proper conditions, they create their empowerment strategies which are slow but deep and strong. This study aims to reveal these empowerments strategies and the needed necessary conditions from the usage of public place perspective. The study case, Geyve in Sakarya, has rural and urban characteristics at the same time. Patriarchal and religious values are deeply embedded in the place. And these values affect the gender roles, labour, and the usage of public places too. Traditionally, women used to work in the agricultural sector as unpaid workers. And their public place usage is limited. But in the 1990s, two food factories opened in Geyve and offered uneducated women a job opportunity aside from the agricultural sector. Women's participation in paid labour in 30 years changed many dynamics, usage of public places too. The study was conducted with the feminist method, focusing on women's standpoint, to understand these changes from the women's perspective. The main data source of this study is the daily life experiences of blue-collar women. These daily life experiences were obtained through in-depth interviews with twenty-

***Sorumlu yazar / Corresponding author**
*E-mail adres: reycancetn@gmail.com

Published by Yıldız Technical University Press, İstanbul, Turkey
Copyright 2022, Yıldız Technical University. This is an open access article under the CC BY-NC license (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

two female workers. The factory representatives declared that the majority of the female workers are married with children. For this reason, the interviewees were mainly selected from married women with children. The working conditions are critically important in women's changing behaviours, for this reason, the study focused on a work environment where women work in the same environment with men, under the same conditions, and have the same rights. In this context, the study didn't include Geyve's automotive sector. Because this sector is mostly dominated by men. And the textile sector is also out of the scope of the study for a similar reason. Textile sector workers are mostly female and, there is a strong gender hierarchy in this sector. The food factories, which are built in the 1990s and have 1500 workers together, provide the appropriate conditions for the study. In-deep interviews focused on revealing gendered forms of public places, women's questioning interiorised gender roles, and the reflections of these questionings on public place usage. The study showed that women's strategies diversify based on their marital status, owning children, and age. For example, mothers with school-aged children justify their existence in public places with their motherhood identity. And young and single women prefer the same cafes as college students. Older women with adult children do not care to be in public or themselves, but they admire the youngsters and support their younger female members. There are two important common statements from interviews. All interviewees emphasised that they have the same rights to be in public because they work under the same conditions as men, and earn the same money. And they feel safe when they are surrounded by other females when they are in public places. These two statements show that although the women are aware of the unfair patriarchal form of public places, they don't try to demolish it to get their rights. Instead of resisting, they bargain, negotiate, and create small freedom areas for themselves. Joining paid labour and public life are crucial elements of women's empowerment. But women face many barriers in this way because of the patriarchy. Having local information about the women's struggle and survival strategies can be helpful to create ideal working places, empowerment policies, and place-making choices. Hopefully, this study will be useful to understand women's standpoint and include their needs and struggles during the policy-making processes.

ÖZ

Kadını yuva yapan, erkeği ise evi geçindiren olarak kabul eden toplumsal cinsiyet rolleri dağılımı kadınların hem gündelik yaşamını hem de buna bağlı olarak mekân kullanımlarını etkilemektedir. Bu görev dağılımında kadınlar özel alanla, erkekler ise kamusal alanla özdeşleştirildiği için kamusal ve yarı kamusal mekânlar erkekler için inşa edilmekte, kadınların mekândaki hareketlilikleri göz ardı edilmektedir. Kadınların ücretli istihdama katılması özel alanda geçirdikleri zamanı azaltmakta, işe gitmek için evden çıkan kadınlar iş dışı zamanlarda da kamusal mekânlarda daha fazla vakit geçirmektedir. Kadınların bu artan hareketliliği aynı zamanda hem özel mekânı hem de kamusal mekânı dönüştürmektedir. Bu çalışmada Sakarya'nın Geyve Pamukova bölgesinde yaşayan işçi kadınların gündelik hayat deneyimleri üzerinden ücretli iş gücüne katılmanın kadınların kamusal mekânda görünürlüklerini nasıl etkilediği araştırılmıştır. Ataerkiyle biçimlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin kuvvetli olduğu bölgede kadınların mekânsal hareketliliği evleri ve mahalleleriyle kısıtlıdır. Erkekleri kamusal hayata ait gören düşüncenin temeli olan ücretli olarak ev dışında çalışmaya kadınların da katılması ise bu bağlamda kadınların sınırlarını genişletmiştir. Araştırmanın temel verisini bölgedeki en büyük sanayi kuruluşları olan iki gıda fabrikasında çalışan 21 kadınla yapılan derinlemesine görüşmeler oluşturmaktadır. Bu görüşmelere ek olarak görüşmelerde sıklıkla bahsedilen kafenin sahibi kadınla da görüşme yapılmıştır. Kadınların kendilerini kamusal mekânda kabullendirmek için kullandığı stratejiler, kamusal mekânı dönüştürmedeki etkileri ve bunun toplumsal açıdan önemi çalışmanın içeriğini oluşturmaktadır.

Atıf için yazım şekli: Çetin R, Türkün A. The effects of women's joining in paid employment on public place usage: Sakarya Geyve case. Megaron 2022;17(1):107–116. [Article in Turkish]

GİRİŞ

Leslie Kern (2020) *Feminist Şehir* adlı kitabına kadınların kamusal varlığının modern kentlerde her zaman bir sorun olarak görüldüğünü söyleyerek başlamaktadır. On dokuzuncu yüzyıl sonlarında başlayan sanayileşme ve kentleşme, üretim ve yeniden üretim mekânlarını birbirinden koparmış, üretimi erkeğe yeniden üretimi ise kadına yükleyen cinsiyetçi bir iş bölümü yaratmıştır. Bu toplumsal cinsiyet rollerine uymayan kadınlar ise toplumsal düzeni bozmakla suçlanmıştır. Erken sanayileşme yıllarında toplumsal düzeni bozan, fabrikalarda ve ev hizmetinde çalışmak için kente gelen kadınlardır. Kadınların kentteki varlığı aileyi ve ahlâkı bozan düzeltilmesi gereken bir sorun olarak görülmüştür. Kern, aradan iki yüz yıldan fazla süre geçmesine rağmen kadınların kentteki varlığını kentsel sorunlarla ilişkilendiren görüşün yaygın olduğunu belirtmektedir. 2000'li yılların ilk on yıllarında eğitimli, orta gelirli, çocuklu beyaz kadınlar talep ettikleri kentsel hizmet ve altyapılar sebebiyle mutenalaşmanın failleri olarak yaftalanmakta, artan kentsel suçlarda sorumluluk çok çocuklu göçmen kadınlara kesilmektedir.

Kadınların kent içinde yalnızca var olarak yarattıkları sorunun temelinde, kadınları "yuva yapan", erkekleri ise "evi geçindiren" olarak tanımlayan toplumsal cinsiyet rolleri yer almaktadır. Bu roller içinde kamusal ve özel alan da birbirinden ayrılmış, kamusal alan evi geçindiren erkeklerin alanı iken, özel alan yeniden üretim rolleri yüklenen kadınların alanı olarak tanımlanmıştır. Bu anlayışla inşa edilen

yapılı çevre ve kamusal alanlar esasen erkeklere hizmet etmek amacını taşımaktadır. Feminist coğrafyacı Burnett (1973) yapılı çevrenin bu cinsiyetçi yapısını ilk kez ortaya koyan çalışmalardan birini yapmış ve kentsel mekânların erkeklerin ihtiyaçlarına göre erkekler tarafından tasarlandığını, gelecekte nasıl kentler oluşturulması gerektiğinin yine erkekler tarafından erkek ihtiyaçları doğrultusunda tartışıldığını ortaya koymuştur. Kadınlar için tasarlanan ise, en iyi ihtimalle, ait oldukları özel alanı daha konforlu bir hale getirerek oraya dönmelerini sağlamaktır. Sanayi Devrimi döneminde orta ve üst sınıfların kenti yoksul kesimlere terk edip banliyölere çekilmesinde toplumsal cinsiyet rollerini özümsemiş, "iyi ahlaklı aile kadınlarını" kentin keşmekeşinden koruma isteğinin payı büyüktür (Kern, 2020, s. 16).

Kadınları özel alana ve ev içi yeniden üretim işlerine ait olarak gören düşünce, küresel ölçekte her ne kadar hâlâ kabul görüyor olsa da kadınlar bu düşünceyle yüzyıllardır mücadele etmekte, bir yandan kendi kamusallıklarını inşa ederken bir yandan da kamusal alanda kapladıkları yer için mücadele etmektedir. Üretime katılmak kamusal alanla doğrudan ilişkilendirilen bir olgu olduğu için kadınların kamusallık mücadelesinde de önemli yer tutmakta; kadınların üretime ne şekilde eklemlendiği kamusal varlıklarını şekillendirmektedir. Kadınların istihdama katılımı erkeklere oranla çok daha kötü şartlarla gerçekleşmektedir ve bu şartlar kadınların sınıfsal, etnik, cinsel yönelim özelliklerine göre sorunları bazı gruplar için daha da derinleştirebilmektedir. Ancak yine de kadınları kamusal mekândan dışlamak üzere inşa edilmiş ataerkil yapıya rağmen ev dışında çalışma fırsatı bulan kadınlar, kamusal mekânlarda var olmanın farklı yöntemlerini bulmaktadır.

Bu çalışmada Sakarya'nın Geyve ilçesinde yer alan gıda fabrikası işçisi kadınlar üzerinden, ücretli istihdama katılmanın kadınların kamusal mekânda görünürlüğü üstüne etkisi tartışılmıştır. Ataerkiyle biçimlenmiş toplumsal cinsiyet rollerinin kuvvetli olduğu bölgede kadınların mekânsal hareketliliği evleri ve mahalleleriyle, kurdukları ilişkiler ise aile ve komşularıyla sınırlıdır. Ancak fabrikada çalışmak kadınları bu sınırların dışına çıkarmış, ücretli istihdama katılmak için evden çıkan kadınlar, kenti daha aktif kullanarak kamusal ve yarı kamusal mekânlarda var olmanın yollarını üretmeye başlamıştır. Çalışmada kadınların bu stratejileri, bu stratejilerin mekânı nasıl dönüştürdüğü, ücretli istihdama katılmanın hangi özelliklerinin bu dönüştürmede kadınlara imkânlar sunduğu, kadınların gündelik yaşam deneyimleri aracılığıyla irdelenmiştir.

Çalışmada öncelikle kamusal mekân ve ataerkil arasındaki ilişkiden ve feminist coğrafyacıların bu konuyu ele alışından bahsedilmiş, daha sonra çalışma alanı ve yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra araştırma bulguları feminist coğrafyacıların teorileri yardımıyla açıklanmış ve değerlendirmeyle bitirilmiştir.

KAMUSAL MEKÂNIN CİNSİYETİ VE ÜCRETLİ ÇALIŞMA KAMUSALLIK İLİŞKİSİ

Kadınların kamusal mekânla kurduğu ilişki, ataerkil değerlerle biçimlenmiş gerilimli bir ilişkidir. Özel alana ait olduğu düşünülen kadının kamusal mekânda var olması toplum düzenine bir tehdit olarak algılanmış, baskı ve ikna yollarıyla kadın özel alana geri döndürülmeye çalışılmıştır.

Kadınların kamusal mekândan dışlanmalarının gerekçelerini anlamak için kamusal mekânın ne olduğunu ve neden değerli olduğunu kavramak gerekmektedir. Arendt (1994) kamusal mekânı iki özelliğiyle anlatmaktadır: herkes tarafından görülmeyi ve duyulmayı mümkün kılması ve bir araya gelmeyi sağlaması. Weintraub (akt Özbek, 2004) da benzer bir şekilde kamusal-özel ayrımının temel ayırt edici iki özelliğini 'görünürlük' (açıklık, erişilebilirlik, özdüşünümsellik) ve 'kolektiflik' (herkese ait olan, ortak olan) olarak tanımlamaktadır. Özbek (2004, s. 466) ise kamusal mekânların, toplumsal ilişkilerde görünürlük ve ortaklık sağlayan mekânlar olduğunu belirtmekte, bireylerin kamusal mekânlar aracılığıyla tecrübelerini başkalarına anlaşılır kıldığını belirtmektedir. Tüm bu kavramsal açıklamalar bir arada ele alındığında kamusal mekânın bireyin görünürlüğünü sağlayan, kurduğu ilişkiler ile toplumun bir parçası olmasını sağlayan yapılar olduğunu söylemek mümkündür. Sennett (2013) ise kamusal mekânın cinsiyetçi bir yapısı olduğunu belirtir; özel alanın kadın ve çocukların baskı altında tutuldukları, kamusal alanın ise erkeklerin kendi bireyselliklerini inşa ederek toplumsallaştıkları mekân olarak kullanıldığını belirtir. Ancak geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri dağılımında kadınların bireyselliği aile içinde eritilmekte, varlığı özel alana hapsedilerek toplumu ve mekânları dönüştürme gücü elinden alınmaktadır.

1970'li yıllarda kadın hareketi kadınlar için daha fazla istihdam olanağı yaratılmasını talep etmiş, ücretli çalışmaya katılma kadınları özel alandan kurtaracak bir yol olarak görülmüştür. Özellikle sanayinin gelişmekte olan ülkelere kayması ve kadın emeği talep etmesi kadınlar için bir fırsat olarak sunulmuştur. Ancak, 1980'li yıllardan itibaren, gelişmekte olan ülkelerde üretimde kadın istihdamının atmasının kadınları güçlendirmeye yönelik olmadığı, ucuz iş gücü elde etmek üzere yapıldığını vurgulayan çalışmalar yapılmıştır (Elson ve Pierson, 1981; Elson, 1999; Dedeoğlu, 2010). Bu çalışmalar sermayenin toplumsal cinsiyet rollerini kullanarak nasıl ucuz emek elde ettiğini, evden çalışma yarı zamanlı çalışma gibi kavramların toplumsal cinsiyet rolleri ile meşrulaştırılarak kadınların emeğinin nasıl sömürüldüğüne işaret etmektedir.

Ancak ataerkil ve kapitalist sistemler arasındaki iş birliğinin kadın emeğini sömürdüğü bir gerçek olmakla beraber gelişmekte olan ülkelerde yapılan mikro analiz çalışmaları ücretli iş gücüne katılan kadınların sınırlı da olsa güçlenme olanakları elde ettiğini ve bu güçlenme olanaklarına sıkı sıkıya sahip çıktıklarını göstermektedir. Kamusal alanlarda

var olmak da bu güçlenmenin önemli parçalarındandır. Bu alandaki öncü çalışmalardan birini gerçekleştiren Naila Kabeer (2002), Bangladeş'te 1980'li yıllarda açılan fabrikaların kadınların kamusal görünürlüğü için büyük önem taşıdığını belirtmektedir. İhracata yönelik üretim yapan bu global giyim fabrikalarında yüzlerce kadın çalışmakta, fabrikaların giriş ve çıkış saatlerinde bu kadınlar sokakları doldurarak varlıklarını ilan etmektedir. Kadının yerinin özel alan olduğu keskin bir şekilde tanımlanmış bu toplum için bu değişim oldukça çarpıcıdır. Türkiye'de yapılmış çalışmalarda da benzer bulgulara rastlanmaktadır. Eraydın ve Türkün'ün (1999) İstanbul tekstil sektöründe kullanılan kadın emeğine yönelik yaptıkları araştırmada benzer sonuçlara rastlanmıştır. Çalışmanın öznesi olan kadınlar kimi zaman şartlar çok zorlamasına rağmen ev dışında çalışmayı ev içinde çalışmaya tercih etmekte, iş yerini evden uzaklaştıkları bir kamusal mekân olarak tanımlamaktadır. Özellikle genç bekâr kadınlar evlerinden uzakta çalışmayı istemektedir. Genç kadınlar için daha az tanıdığa rastladıkları, bir anlamda anonim olarak kamusal alana katılabildikleri iş ortamları daha çekicidir ayrıca ev ile iş yeri arasındaki yolculuk da kamusal hayata katılmanın bir parçası olarak yorumlanmaktadır. Suzuki Him ve Gündüz Hoşgör'ün (2019) Batı Karadeniz kırsalında yaptıkları çalışma da ücretli istihdama katılmanın genç kadınların hareketliliğini artırdığını, tek başına yolculuk yapmasının tabu olduğu bir bölgede genç kadınların para kazanmaları sayesinde bu kuralı esnetebildiklerini ortaya koymuştur.

Tüm bu çalışmalar, ev dışında ücretli çalışmaya katılmanın kadınların kamusallığı üzerindeki güçlendirici özelliğini dile getirmekte, ancak bu güçlenmenin bedelsiz olmadığını ve kadınların karşılığında çeşitli fedakarlıklar yaparak ataerkil sistemle bir pazarlık içinde olduğunu da vurgulamaktadır. İlk olarak Deniz Kandiyoti'nin 1988 yılında dile getirdiği ataerkil pazarlık kavramı, kadınların ataerkiyle nasıl baş ettiğini, bu baş etme sürecinde geliştirdikleri uyum ve direniş stratejilerini ve bu stratejilerin yerel toplumsal cinsiyet kalıplarını nasıl etkilediğini analiz etmeyi amaçlar. Güçlenmeye işaret eden mikro analiz çalışmaları bu pazarlıkları da güçlenmenin içine dahil etmektedir. Örneğin, Eraydın ve Türkün'ün (1999) çalışmasındaki kadınlar, ev içi görevlerinin çalışmalarına engel olmadığını eşlerine ispat için ev işlerinin tamamını yüklenmeye devam etmekte, Suzuki Him ve Gündüz Hoşgör'ün (2019) çalışmasındaki kadınlar aldıkları ücretin büyük çoğunluğunu evin erkeklerine vermektedir. Kadınların kazandığı güçlenme ataerkil sistemleri yıkacak kuvvette değildir. Ancak sistem, kadınların kendilerine küçük güçlenme alanları yaratmalarına müsaade etmekte, bu güçlenme alanları sayesinde de varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu çalışmada da ücretli istihdama katılmanın kadınların kamusal mekânda görünürlüğü ataerkil pazarlıklar göz önünde bulundurularak tartışılmıştır.

YÖNTEM

Çalışma, geleneksel ilişkilerin hâkim olduğu bir toplumda yaşayan kadınların ücretli istihdama katılmasının, kadınların kamusal mekânda görünürlüklerini artırması ve toplumsal yaşamın pek çok alanında değişimi hızlandırmasına odaklanmakta ve bu olguyu fabrika işçisi kadınların gündelik yaşam deneyimleri üzerinden incelemektedir. Bora (1997), Türkiye'de ve gelişmekte olan ülkelerde, kadınların yaşadığı mekânsal ve toplumsal adaletsizliklere çözüm olarak ücretli istihdama katılma ve kamusal alana çıkmanın nihai çözüm olarak sunulduğunu, ancak bu çözümün çoğu zaman iş gücünün ve politikanın cinsiyetçi yapısını göz ardı ettiğini belirtmektedir. Bora'nın bu eleştirisi çalışmada dikkate alınmış, makro politikaların gündelik yaşama nasıl yansıdığı cinsiyet ilişkileri göz ardı edilmeden ele alınmıştır.

Ücretli istihdam, gündelik yaşam ve kamusal mekân arasında ilişki kurulurken feminist yönteme ve kadın bakış açısına başvurulmuştur. Zira Kümbetoğlu'nun (2011, s. 472) da belirttiği gibi feminist yöntem, toplumsal gerçekliğin toplumsal cinsiyet rolleri ile biçimlenen yapısını ortaya koymak için elverişli bir araçtır. Harding ise (1987; 2008) tarafsız olduğunu iddia eden "iyi sosyal bilim"in cinsiyetçi ve erkek merkezli bilgiler ürettiğini belirtmiş ve tarafsız olduğu iddia edilen bilimin karşısına insanların bakış açısını dikkate alan duruş noktası epistemolojisinin konulmasını önermiştir. Duruş noktası epistemolojisi göz ardı edilen kesimlerin bilgisini üretmek için tek gerçeğin olduğunu varsayan pozitivist sosyal bilimden çok daha avantajlıdır. Kümbetoğlu (2011, s. 466) erkek merkezli bilgilerin eşitsiz ve çatışmacı dinamikleri gözden kaçıran yapısını engellemek için feminist yöntemle yürütülen bir çalışmanın teori ile iç içe olması gerektiğini, bilgi üretimindeki güç ilişkilerini ve toplumsal cinsiyeti bir değişkenden ziyade analitik bir öge olarak tanımlaması gerektiğini söylemektedir. Smith (2005) ise toplumu anlamaya çalışan sosyal bilimcilerin topladığı verilerin ve açığa çıkarmaya çalıştığı güç ilişkilerinin erkeklerin dünyasına odaklandığını ifade etmektedir. Hâlbuki kurulan bu güç ilişkileri, politik süreçler, sınıfsal mücadeleler kadınların gündelik yaşamlarına doğrudan etki eder. Bu sebeple kadını sosyal bir varlık olarak toplumun içine yerleştirmek gerçek toplumsal yapıyı anlamak için elzemdir.

Tüm bunları dikkate alarak bu çalışmada temel veri olarak fabrika işçisi kadınların gündelik yaşam deneyimleri kullanılmıştır. Gündelik yaşam deneyimleri hem politik süreçler ve toplumsal yapı ile biçimlenmekte hem de bu makro yapıları biçimlendirmektedir. Bu sayede aşağıdan yukarıya doğru bilgi üretmenin ve bu bilgiyi üretirken gizli kalmış ilişkileri ortaya koymanın iyi bir aracıdır. Smith (2005) araştırmacıların gündelik deneyimleri bilgiye dönüştürürken iki noktayı göz önünde bulundurması gerektiğine dikkati çeker: birincisi gündelik deneyimleri ele alırken kendi odağını kaybetmemek ve çalışması ile alakalı kısımları

süzerek bilgiye çevirmek, ikincisi bireylerin deneyimlerini kendi bakış açılarından aktardıklarını akılda tutmak.

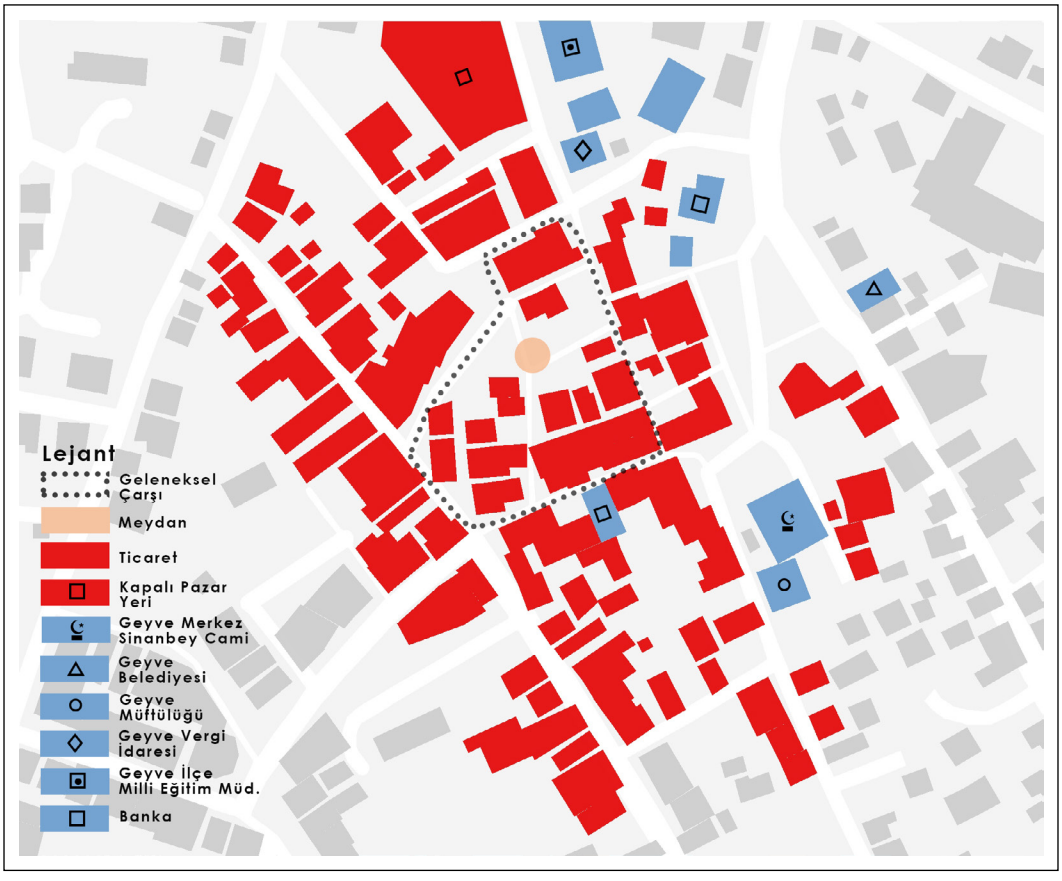
Çalışma kapsamında bölgenin en eski ve en çok sayıda çalışana sahip olan iki fabrikasında çalışan toplam 21 kadınla derinlemesine görüşme yapılmıştır. Görüşmeciler seçilmeden önce her iki fabrikanın temsilcilerinden çalışan kadın sayısı ve kadın çalışanların profili ile ilgili bilgi alınmıştır. İki fabrikada yaklaşık 1300 mavi yakalı çalışan vardır ve bunların yaklaşık 350'si kadındır. Her iki fabrika yetkilisi de işçi kadınların büyük çoğunluğunun evli ve 35-50 yaş arasında olduğunu belirtmiştir. Kadın çalışanlar büyük çoğunlukla ilçe merkezlerinde ya da yakın köylerde yaşamaktadır. Görüşmeciler de bu bilgilere uygun olarak seçilmiştir.

Görüşmeler yarı yapılandırılmış mülakatlar olarak tasarlanmış, önceden belirlenen sorular sorulmuş; ancak görüşmelerin sohbet havasında gerçekleşmesine ve soruların ucunun açık bırakılmasına dikkat edilmiştir. Zira açık uçlu sorular gündelik yaşam gibi çok boyutlu bir kavramın anlaşılmasında daha fazla bilgi sunmaktadır. Yarı yapılandırılmış mülakatları şekillendiren temel sorular şunlardır:

- Ev ve iş dışında nerelerde/kimlerle zaman geçirirsiniz?
- Gittiğiniz bu mekânları tercih etmenizin özel bir sebebi var mı?
- İş arkadaşlarınızla mesai saatleri dışında görüşüyor musunuz/ne yapıyorsunuz?
- İş yerinde erkeklerle aynı ortamda çalışmak hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Kahvehane/cami bahçesi/dükkân önü gibi erkek mekânı olarak bilinen mekânların önünden geçerken ne hissediyor/nasıl davranıyorsunuz?

GEYVE'DE KAMUSAL MEKÂNIN CİNSİYETİ

Çalışma sahası olan Geyve ilçesinin merkezi, kırsal ve kentsel özellikleri bir arada bulunduran, gündelik yaşamın ataerkil ilişkiler ve İslami değerlerle biçimlendiği bir bölgedir. Bu ataerkil ilişkiler ve İslami değerler kamusal alanının kullanılma biçimine de yansımıştır. Meydanlar, kahveler, cami bahçeleri, dükkân önleri gibi kamusal alanlar erkeklere aittir. Kadınlar, çoğunlukla özel alana ait olarak kabul edilmekte ve en çok kullandıkları kamusal alan evlerinin önündeki sokak olmaktadır. Kadınlar, sokağı komşularıyla sosyalleşmek için aktif olarak kullanmaktadır. Evlerin önüne koyulan sandalye veya minderlerde oturan kadınlar hem sokakta oynayan çocuklara göz kulak olmakta hem de komşularıyla sohbet etmektedir. Evin hemen dışında olan sokak, ev içindeki işlerin sorumluluğunu büyük ölçüde alan kadın için ulaşılması en kolay kamusal alan olmaktadır.

Şekil 1. Geyve Tarihi Merkez ve Kamusal Alanlar.

Erkekler ise kamusal alan kullanımı için evden daha fazla uzaklaşma olanağına sahiptir. Yukarıda da bahsedildiği gibi kentin en merkezi yerlerinde yer alan kamusal alanlar erkeklerin kullanımına aittir. İlçe merkezinde yer alan Sinanbey Camisi kamusal alanların cinsiyetli yapısını en iyi ortaya koyan örneklerindendir. Geleneksel Türk kasabası mimarisine uygun olarak tarihi merkezin ortasında yer alan caminin bahçesi, yalnız erkeklerin kullandığı bir kahvehane olarak işletilmektedir. Çarşıya giden sokakları, kamu binalarının ve bankaların girişlerini ve ilçe meydanını gören bir cepheye sahip olan bu bahçe, meydanı ve çevreleyen caddelerin kullanıcılarını izlemek için ideal bir konumdadır. Bu bahçenin erkekler tarafından kullanılması elbette tesadüfi değildir. Yüz yüze ilişkilerin yoğun olduğu bu bölgede hangi kadının, hangi saatte, kiminle beraber buradan geçtiği takip edilmekte; kadınların ailesindeki erkekler bizzat kahvehanede bulunmasalar bile haber alabilmektedir. Bu bağlamda erkekler, yalnızca kamusal alanda varlıklarını göstererek kadınlar üstünde bir denetim mekanizması kurmaktadır.

Mahalle ve çarşı içindeki kahvehaneler de benzer şekilde sokağa hâkim cephelere sahiptir. Bahçesi olmayan kahvehanelerde havanın iyi olduğu mevsimlerde sokağa sandalye atılmakta ve erkekler sokağa bu şekilde hâkim olmaktadır. Erkekler, çarşı içindeki küçük meydanları ve dükkân önlerini de benzer şekilde kullanmaktadır. Müşteri yoğunluğu olmadığı zamanlarda erkek esnaf bu alanlarda oturup sohbet etmektedir. Az sayıdaki kadın esnaf ise müşteri olmadığı zamanlarda bile dükkanlarının içinde kalmaya devam etmektedir.

Görüşmelerde, kadınlara bu cinsiyet ayrımının net olarak görüldüğü mekânlarla ilgili ne düşündükleri sorulmuş ve bu yapının gündelik yaşam pratiklerini nasıl etkilediği sorgulanmıştır. Kadınlar bu mekânların önünden geçmeleri gerektiğinde hızlandıklarını ve etrafta oyalanmadan işlerini hallettiklerini belirtmişlerdir. Erkeklerin kendilerini seyrettiklerinin farkında olan kadınlar, rahatsız olmalarına rağmen buna tepki göstermek yerine kendi hareketlerini denetlemektedir. Kadınlar en merkezi yerlerin erkeklere ait olmasının adaletsiz olduğunu dile getirmişler ancak bu mekânları kullanmak isteyip istemedikleri sorulduğunda istemediklerini belirtmişlerdir. Görüşmecilerin çoğu kendilerini cami bahçesi, meydan, dükkân önü gibi herkese açık yerlerde rahat hissetmeyeceklerini söylemişlerdir.

KADINLARIN GÖRÜNÜRLÜĞÜNÜ SAĞLAYAN MEKÂN OLARAK İŞ YERİ

Çalışma alanındaki hâkim ataerkil ve İslami değerler kadın ve erkeklerin aynı ortamda bulunmasını uygunsuz bulmaktadır. Zorunlu olmadıkça evinin çevresinden uzaklaşmayan, ailesi haricindeki erkeklerle konuşmayan, kısaca varlığını hissettirmeden ve görünmeden evini çekip çeviren kadının makbul olduğu bir toplumsal yapı vardır. Bu kurallar köklü bir geçmişe ve geleneğe dayalıdır. Öyle ki kadınların çoğu da bu kuralları benimsemekte ve erkeklerle sohbet eden, ev dışında çok vakit geçiren, erkek mekânlarının önünden geçerken davranışlarına dikkat etmeyen hemcinsleri hakkında olumsuz konuşmaktan çekinmemektedir.

Fabrikalar bu alışılmış ortamın dışında bir ortam yaratmaktadır. Vardiyalı çalışma sisteminin olduğu fabrikalarda kadınlar erkeklerle beraber servise binmekte, aynı ortamda çalışmakta, aynı yemekhaneyi ve bahçeyi paylaşmaktadır. Çalışma şartları ve aldıkları ücretler de erkeklerle aynıdır. Bu durum kadınların erkekler karşısındaki özgüvenini artırmakta, bu zamana kadar erkeklerin hakkı olarak görülen şeyleri talep etme konusunda kadınları cesaretlendirmektedir.

Şekil 2. Geyve Sinanpaşa Camisi önünden görünüş (Kaynak: Google Maps, Yıl 2014).

Her ne kadar sayıca erkeklere göre az olsalar da kadınlar, erkeklerle aynı ortamda bulunarak ev dışındaki varlıklarını kabul ettirmektedir. Kadınlar, fabrikadaki varlıklarını kabul ettirme konusunda ısrarlı ancak temkinlidir. Görüşmeciler, ifadelerinde kadının çalışma hayatında yeri olmadığını düşünenlere karşı sert tepkiler vermiştir. Ancak varlıklarını toplum karşısında meşru ve erkeklerin gözünde çok da tehditkâr kılmamak için ataerkil kurallara uygun davranışlar sergilemektedirler. Mümkün olduğunca bir arada bulunmaya dikkat eden kadınlar, serviste, yemekhanede, molalarda hemcinsleriyle beraber oturmakta, erkeklerle olan iletişimlerini minimumda tutmaktadır.

Görüşmecilerin ifadelerine göre erkek işçiler kimi zaman kadınlara rahatsızlık vermeyi denemekte ancak kadınlar "kendilerinden emin oldukları" takdirde geri durmaktadır. "Kendinden emin olmak", "kendini bilmek", "kendine yakışır şekilde davranmak" görüşmecilerin erkeklerle olan ilişkilerinden bahsederken sıklıkla kullandıkları sözlerdir. Erkekler bir şekilde kadınlara rahatsızlık vermeyi, daha amiyane tabirle askıntı olmayı doğallaştırmıştır. Bu durumda kendini kontrol etmesi gereken kişi kadındır. Kadın işçiler otokontrol mekanizmalarını her daim hazır tutmakta ve erkeklere "o yüzü vermemektedir".

Çalışma kapsamında görüşülen fabrika temsilcilerinden biri, fabrikanın bölge kadınlarına verdiği en önemli katkılardan birinin kadın erkek ilişkilerini normalleştirmeye yaptığı katkı olduğunu düşünmektedir. Kendisi de bir kadın olan fabrika temsilcisi, 15 yılı aşkın bir süredir bu kurumda çalışmaktadır ve zaman içindeki değişimi de gözlemleme şansı elde etmiştir. Fabrika temsilcisine göre fabrikada çalışan kadın sayısı arttıkça erkeklerin kadınlara karşı tutumu da değişmiştir. Fabrikanın ilk açıldığı yıllarda çalışan kadınlara karşı saklanmaya gerek duymayan olumsuz bir tutum vardır. Eşi olmayan, bir diğer deyişle çalışmaya mecbur kalmış kadınların çalışması tolere edilmiş ancak böyle bir mecburiyeti olmayan kadınların çalışması hem tuhaf karşılanmış hem de bu kadınlar paraya aşırı düşkün, açgözlü ve hatta açıkça söylenmese de iffetinden şüphe edilebilir olarak etiketlenmiştir. Temsilci, zaman içinde bu durumun değiştiğini memnuniyetle gözlemiştir. Kadınlar istihdama katılmayı daha fazla talep ettikçe erkek işçiler iş yerinde kadınların varlığına alışmıştır. Temsilci kadınların bugünkü defansif duruşlarının da bir süreç olduğunu düşünmekte, bir süre sonra bir otokontrole ihtiyaç duymadan daha rahat bir şekilde davranacaklarını ummaktadır.

KADINLARIN KAMUSAL MEKÂNDA VAR OLMA STRATEJİLERİ

Kadınların kamusal mekânda geçirdiği zaman çoğunlukla alışveriş, çocukları okula bırakıp alma gibi pratik sebeplere ve toplumsal cinsiyet rollerine dayanmaktadır. Zira çocukların okula bırakılıp alınması ve alışveriş ev dışında gerçekleşmekle beraber ev içini ilgilendiren işlerdir. Ancak iş yerinde kadın ve erkeklerin bir arada olmalarını normalleştiren ve bunun yanı sıra kendisine ait bir gelir elde eden kadınlar iş harici zamanlarda ev dışında daha fazla vakit geçirmeye başlamıştır. Kadınlar, görüşmelerde dışarıda harcadıkları vakit ve paradan bahsederken kendilerine ait gelir sahibi bir birey olarak bunu hak ettiklerine sıklıkla vurgu yapmıştır.

> Gr 5. Bir paket kahve parasına bir tane kahve içiyormuşuz da çayı dışarda içmek neymiş de. Aman herifler senelerdir gider kahveye üstelik işsiz güçsüzü de gider, veresiye içer, millet ısmarlasın diye bakar. Ben eşek gibi çalışmışım paramı kazanmışım, şu kadarcık da keyfim olsun yani. İster kahve içerim ister yemek yerim. Sigaramı da içerim. Oh.

Kadınların dışarıda geçirdikleri zaman ve yaptıkları aktivite medeni durumları ve çocuklarının yaşıyla doğrudan etkilidir. Okul çağı ve okul öncesi yaşta çocuğu olan kadınlar, çocukların bakımını da üstlendikleri için ev işi yükü en fazla olan kadınlardır. Ancak ev işi yükleri ağır olsa da okul çağında çocuğu olan kadınlar ev dışında en çok vakit geçiren gruptur. Çocuklarla birlikte yapılan aktiviteler, kadınların sosyal hayatının büyük kısmını oluşturmaktadır. Bu aktiviteler çekirdek aileyle yapılabildiği gibi kimi zaman yaşıt çocukları olan iş arkadaşlarıyla da yapılmaktadır. Kadınlar, çocuklarıyla beraber dışarı çıktıkları zaman daha rahat etiklerini çevredekilerin kendilerini rahatsız etmediklerini dile getirmişlerdir.

> Gr 11. Ya şimdi çocuklar yokken de kimse bir şey diyemez tabi. Kolay değil kaç tane kadınız, bir laf edeni pişman ederiz ama işte böyle bir ters bakanı sanki burada ne işi var gibi şey yapanı oluyor. Çocuklar olunca sanki böyle daha rahat. Ha işte çocuklarını gezdirmeye gelmiş. Yani sen bir kadın olarak hak etmiyorsun gezmeyi ama çocuk hak ediyor.

Çocuklar bu anlamda annelerinin kamusal mekândaki varlığını meşrulaştırmaktadır. Benzer bir şekilde dışarıya eşleriyle beraber çıktılarında da kimsenin kendilerini rahatsız etmesi söz konusu değildir. Kamusal mekânda varlıkları ancak eş ya da anne kimlikleri ön plana çıktığında daha hoşgörüyle karşılanmaktadır. Ancak görüşmeci kadınlar, toplumun bu beklentilerini haksız bulmakta ve doğrudan karşı çıkmasalar da bu beklentileri esnetecek yöntemler geliştirmektedir. Bu yöntemlerin en önemlisi kalabalık olmaktır. Gece vardiyası bitiminde kahvaltıya ya da işten öğle vakti çıktıklarında çay kahve içmeye giderken, kadınlar, ne kadar kalabalık bir grup olurlarsa kendilerini o kadar güvende hissetmektedir.

> Gr 12. İki kişi filan çıkınca geriliyoruz ya. Yani kimse açık açık bir şey demiyor ama bakıyorlar tip tip. Doğrudan bir şey demeyince sen de diyemiyorsun yani. Ama mesela kahvaltıya bir gidiyoruz on beş kişi birden. O zaman yemiyor işte. Bir keresinde öyle bakana S… abla dedi ne bakıyorsun ayı mı oynatıyoruz diye. Tabi

> biz kahkaha kıyamet kırılıyoruz arkada. Öyle kalabalık olunca adamlar senden çekiniyor sen onlardan değil. İşte kalabalık olmanın verdiği bir güç var çünkü.

Kadınların kullandıkları kamusal mekân seçimleri de stratejiktir. Erkeklerin geleneksel olarak hâkimi oldukları kahvehaneler, çarşı içindeki meydanlar, dükkân önleri gibi kamusal mekânlardan kadınlar uzak durmaktadır. Yukarıda da bahsedildiği gibi kalabalık olarak ya da çocuklarıyla gidebilecekleri kent merkezinden daha uzak yerleri tercih etmektedir. Kadınların kent merkezinde kullandığı mekânlar ise daha çok ilçedeki yüksek okul öğrencilerinin gittikleri kafelerdir. Özellikle daha genç yaştaki bekâr kadınlar yaşıtlarının gittikleri bu mekânlarda kendilerini daha rahat hissettiklerini belirtmiştir.

> Gr 1. İşte Cafe 517'ye gidiyoruz. Yüksekokulun oradaki kafeye gidiyoruz. Sinem'in Bahçesi'ne filan gidiyoruz. Yani oralara gelen insanlar gençler oluyor. Ablalarla da gidiyoruz bazen ama onlar tabii çoluk çocuk daha az vakit buluyor. Bir de oralara araba lazım. Buralar hep yakın, yürüyerek gitmesi kolay. Biz çok geziyoruz tabi onlar gibi değil. İşte kalabalık olmayınca da böyle daha öğrencilerin olduğu yerlere geliyoruz. Onların umurunda değil, çünkü kendileri de geliyor kızlar beraber.

Genç kadınların saydıkları bu mekânların üniversite öğrencileri tarafından kullanılıyor olmasının yanı sıra bir diğer ortak özellikleri de caddeyle doğrudan iletişimde olmamalarıdır. Yüksekokul yakınındaki kafeler ana caddeden içeriye giren bir sokak üstünde, meydana yakın olan kafe ise bir binanın üst katındadır ve doğrudan cadde ve sokakla ilişkisi yoktur. Sinem'in Yeri ismindeki kafe de benzer şekilde bir ara sokakta yer almakta ve bahçeye girildiği anda sokakla iletişim kopmaktadır. Bu bağlamda kadınların kullandığı kamusal mekânlar erkeklerin kullandıklarına oranla farklılık göstermektedir. Erkeklerin kahvehanesi, meydanları, dükkân önleri dış dünyayla iletişim kurabildikleri yerlerken kadınların tercih ettikleri yerler ya kent merkezinden uzakta ya da kendi içine kapalı alanlardır.

KAMUSAL MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ

Kabeer'in (1999) de çalışmasında dikkati çektiği gibi kadınların fabrika giriş çıkışlarında oluşturduğu görüntü bile toplumsal yaşamın değişmesinde önemli rol oynamaktadır. Her ne kadar fabrikalar kent merkezinden uzakta olsa ve kadınlar iş yerine servisle ulaşsa da onlarca kadının aynı anda fabrikaya girmesi/çıkması kadınların kamusal görünürlükleri için önemlidir. Kabeer'in çalışmasını gerçekleştirdiği Bangladeş'te kadınların toplumsal ve yasal statüsü çok daha düşük, kamusal mekândaki varlıkları çok daha sınırlıdır elbette, ancak reaksiyonların şiddeti farklı olsa da kadınların toplu hareketi buradaki toplumsal yapıda da etki bırakmaktadır.

Kadınların fabrika giriş çıkışlarında yarattığı hareketliliğin ilk mekânsal yansıması fabrika bahçesinde ve çevresinde gerçekleşmektedir. Vardiya çıkış saatlerinde fabrikanın çevresine çeşitli seyyar satıcılar gelmekte, kadın ve erkek işçiler anlık oluşan bu pazar yerinde beraber alışveriş yapmaktadır. Kavun karpuz gibi taşıması zor olan meyveler, ev yapımı atıştırmalıklar, yakın köylerden gelen ürünler seyyar satıcıların ürünlerini oluşturmaktadır. Satıcılar kadınların evin ihtiyaçlarını daha iyi bildikleri için müşterilerinin daha çok kadınlardan oluştuğunu ve kadın çalışan sayısı arttıkça ürünlerin çeşitliliğinin de arttığını belirtmektedir. Fabrika çıkışı ile servislerin kalkışı arasındaki kısa zaman içerisinde kadınlar erkeklerle beraber alışveriş yapmakta, satıcılarla pazarlık etmekte, varlıklarını göstermektedir.

Fabrika ve çevresinde başlayan bu dönüşüm, kadınların kamusal alandaki varlıklarıyla ilgili düşüncelerini yavaş fakat derinden değiştirmektedir. Ailelerindeki yaşça büyük kadınların uyduğu ve kendilerine öğrettiği kuralların hakkaniyetini sorgulayan görüşmeciler, gündelik yaşamlarında kimi zaman bu kurallara uymayı reddetmektedir. Bu reddediş bir isyan gibi sarsıcı nitelikte değildir, daha çok davranış biçimlerindeki ufak değişikliklerle gerçekleşmekte ve toplum yeni normlara yavaşça adapte edilmektedir. Bu yavaş adaptasyonun gerçekleşmesi için kadınlar toplumsal kabullerle sürekli bir müzakere ve pazarlık halindedir. Kadınlar ataerkinin getirdiği bazı kuralları benimseyip devam ettirmekte ve böylelikle diğerlerini esnetmek için kendilerine alan açmaktadır.

> Gr 9. Önceden kadınların üstündeki baskı daha fazlaydı tabi. Annemler kayınvalidemler filan çarşıya gidince mesela kahvelerin önünden geçmezdi. Bize de tembih ederlerdi oradan geçme şuradan dolan. Ay düşünsene sen pazara gitmişsin elin kolun dolu adamlar orda aylak aylak. Bir de senin dedikodunu yapıyorlar. Valla hiç de uğraşamam. Bakarsa baksın. Neyime bakacak benim? Kıyafetim kapalı, bir yerimin göründüğü yok. Kimseyle konuştuğum yok, adamlara dönüp baktığım, ne oturuyorsun dediğim yok. E niye yolumu değiştireceğim, yorulunca bir soluklanmak için adamların olmadığı yer mi arayacağım? Hiç işim olmaz.

Kadınlar, varlıklarını kabul ettirmenin yanı sıra kamusal alanlarda daha fazla vakit geçirmeyi de talep etmektedir. Bu talep, kadın girişimcilere de cesaret vermiş, kullanıcılarının sadece erkeklerden oluşmayacağı bilgisine güvenen bir kadın girişimci, çarşı yakınlarında bir kafe açmıştır. Görüşmelerde bu kafeden sıklıkla bahsedilmiştir. Özellikle genç kadınlar, burayı güvenli bir alan olarak görmekte ve erkeklerin burada bulunmak için belli kurallara uymak zorunda olmasından keyif almaktadır.

> Gr 2. Sinem'in Bahçesi var mesela. Biz oraya çok gidiyoruz. Orada çok rahat ediyoruz. Çünkü oraya böyle kahvede oturan adam gelmiyor. Karısıyla gelen, nişanlısıyla gelen adam geliyor. Üç tane adam geleceklerse de biliyorlar yani orda oturup kadınları izleyemez. İşine gücüne bakacaksa kendi kendilerine sohbet edeceklerse

gelsinler, gelme diyen yok. Ama yani insan iyi hissediyor biliyor musun? Üç erkek gelince bir kötü kötü bakıyor herkes, bir ayağını denk al der gibi… …E her yer onlarınken sorun yoktu şimdi onlar da uysun kurallara. Hem bunlar iyi şeyler yani, kendini sık demiyor kimse, kibar ol diyor, işine bak diyor yani.

DEĞERLENDİRME

Kadınların ücretli istihdama katılması, kamusal alanda daha fazla var olmalarının ve böylelikle cinsiyetler arası sosyal ve mekânsal eşitsizliğin giderilmesi için en temel stratejilerden biridir. Ancak tek başına iş gücüne katılmanın yetmediği, kadınların güçlenmesinin önünde iş gücünün cinsiyetçi yapılanması, toplumsal cinsiyet rollerinin yarattığı adaletsiz ev işi yükü, mekâna gömülü ataerkil değerler gibi bir dizi engel olduğu özellikle Marksist feministlerin çalışmaları aracılığıyla ortaya konulmuştur. Burada en önemli farkı kadınların iş gücüne nasıl katıldığı ve kadınların güçlenmek için hangi mekanizmaları kullandığı yaratmaktadır. Zira kadınlar uygun ortam oluştuğunda mevcut sistemin içinde kendilerine güçlenme stratejileri oluşturmakta ve bu stratejiler uzun vadede tepeden inme değişikliklere oranla toplumu dönüştürmede daha etkili olmaktadır. Mevcut sistemle uzlaşmaya yönelik, tavizler ve pazarlıklarla şekillenen bir yapısı olduğu için eşitsizlikleri kısa sürede giderecek güçte değillerdir. Fakat bir sonraki nesiller için umut yaratan önemli ara mekanizmalardır.

Alan çalışmasının yapıldığı Geyve'de kadınlar, emeklerini tarım işçisi olarak veya ev içinde ücret almadan sunmaya alışkındır. Emeklerinin karşılığında ücret almak, bunun da ötesinde erkeklerle aynı şartlar altında çalışarak aynı ücreti almak kadınların aile ve toplum içindeki statülerini yeniden tanımlamasına ve kendilerini erkeklere daha yakın bir yerde konumlamasına yardımcı olmuştur. Aynı işi yapıp aynı ücreti alan kadınlar erkeklerle aynı fiziksel ve zihinsel becerilere sahip oldukları, dolayısıyla aynı haklara sahip oldukları konusunda bir özgüven geliştirmiştir. Ev dışında vakit geçirmek, sigara içmek, kafelerde oturmak erkekler kadar kadınların da hakkıdır. Çünkü onlar da erkekler gibi çalışıp para kazanmakta, kamusal alanlarda vakit geçirmeyi hak etmektedir.

İş gücüne katılma biçiminin yarattığı bir diğer etki de kadınların erkeklerle aynı mekânı paylaşmasıdır. Geleneksel olarak kadın ve erkeklerin bir araya gelişinin son derece kısıtlı olduğu bölgede, fabrika bu bağlamda kadınların kamusal alandaki varlığını normalleştirmektedir. Aynı mekânda çalışıp aynı servisle işe gitmek, aynı yemekhanede yemek yemek 30 yıl öncesi ile kıyaslanamayacak kadar normalleşmiştir. Ayrıca gençlerin fabrikada tanışıp evlenmesi iş yerinin kendisinin de kamusal alan olarak kullanıldığını göstermektedir.

Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi kadınların kendilerini konumladığı yer erkeklere denk değil, yakındır. Zira istihdama katılma biçimi toplumsal yapıyı oluşturan çok sayıda unsurdan sadece biridir. Ayrıca fabrikada çalışan kadınlar toplumun küçük bir kısmını oluşturmaktadır. Bu sebeple kadınlar, son derece köklü olan ataerkil yapıyı sarsıp yıkmak yerine kendilerine küçük alanlar yaratarak sınırlı bir şekilde güçlenmektedir. Kadınlar hem aile hem de toplum içindeki kadın erkek ilişkilerini direniş yerine müzakere, sorgulama yerine idare etme, talep etme yerine taviz verme gibi mekanizmalarla yürütmektedir. Kamusal alanlarda çocuklarıyla beraber bulunarak annelik kimliğini öne çıkarmak, diğer kadınların varlığına sığınmak, göz önünde olan kamusal alanlar yerine daha sakin olanları tercih etmek ve kurallara açıkça uymayan hemcinslerini yargılayarak kendilerini onlardan ayırmak kadınların en önemli stratejileridir.

Son olarak, kısaca özetlemek gerekirse, ücretli çalışmaya katılmanın çalışmaya konu olan işçi kadınların gündelik yaşamları üstünde olumlu bir etkisi olduğu görülmektedir. Bu olumlu etki kadınların eşit iş, eşit ücret ve eşit haklara sahip olmasıyla gerçekleşmekte; ancak toplumun her kesimine gömülü olan ataerkil engellerle karşılaşmaktadır. Kadınların bu engellerin etrafından dolanmak için yarattığı stratejiler iş gücü politikaları oluştururken dikkate alınmalı, bu güçlenmenin nasıl destekleneceği ve hızlandırılacağı tartışılmalıdır.

- *Bu makale, YTÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Şehir Planlama Doktora Programında Reycan ÇETİN tarafından Prof. Dr. Asuman TÜRKÜN danışmanlığında hazırlanan Ücretsiz Tarım Emeğinden İşçileşmeye: Sakarya Geyve'de İşçi Kadınlar başlıklı doktora tezi çalışmasından üretilmiştir.*

ETİK: Bu makalenin yayınlanmasıyla ilgili herhangi bir etik sorun bulunmamaktadır.

HAKEM DEĞERLENDİRMESİ: Dış bağımsız.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması ile ilgili olarak herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan etmemiştir.

FİNANSAL DESTEK: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETHICS: There are no ethical issues with the publication of this manuscript.

PEER-REVIEW: Externally peer-reviewed.

CONFLICT OF INTEREST: The authors declared no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

FINANCIAL DISCLOSURE: The authors declared that this study has received no financial support.

KAYNAKLAR

Acar Savran, G. (2002). Özel/Kamusal, Yerel/Evrensel: İkilikleri Aşan Bir Feminizme Doğru. Praksis. 8 (Güz). 255-306.

Bora, A. (1997). Kamusal alan/özel alan: mahrumiyet-özgürleşme ikileminin ötesi. Toplum ve Bilim, 75, 85-93.

Bruegel, I. (1973). Cities, women and social class: a comment. Antipode, 5(3), 62-63.

Burnett, P. (1973). Social change, the status of women and models of city form and development. Antipode. 5(2), 57-62.

Dalla Costa, M. (1970). A General Strike, All Work and No Pay: Women, Housework and the Wages Due, Falling Wall Press.

Darke, J. (1996). "The Man-Shaped City," in Changing Places: Women's Lives in the City, eds. Chris Booth, Jane Darke and Sue Yeandle (London: Sage, 1996), 88.

Dedeoğlu, S. (2004) "Sindrella'nın Pazara Yolculuğu: Toplumsal Cinsiyet Rolleri, Aile ve Kadının İşgücüne Katılımı Üzerine bir Deneme," Neoliberalizmin Tahribatı, der. N. Balkan ve S. Savran, s. 254-74. İstanbul: Metis.

Eraydin, A., & Erendil, A. (1999). The role of female labour in industrial restructuring: new production processes and labour market relations in the Istanbul clothing industry. Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography, 6(3), 259-272.

Harding, S. G. (Ed.). (1987). Feminism and methodology: Social science issues. Indiana University Press.

Harding, S. (2008). Sciences from below: Feminisms, postcolonialities, and modernities. Duke University Press.

Harvey, D. (2003). Sosyal adalet ve şehir (Çev. M. Moralı) Metis.

Kabeer, N. (1997). Women, wages and intra-household power relations in urban Bangladesh. Development and change, 28(2), 261-302.

Kabeer, N. (2002). The power to choose: Bangladeshi women and labor market decisions in London and Dhaka. Verso.

Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. Gender & Society, 2(3), 274-290.

Kandiyoti, D. (2005). Rethinking bargaining with patriarchy. Feminist vision of development, Gender, analysis and policy, 135-154.

Kern, L. (2020). Feminist Şehir. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Kümbetoğlu, B. (2011) "Feminist Yöntem ve Kadın Çalışmalarına İlişkin Bazı Sorular, Sorunlar," Birkaç Arpa Boyu…21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Prof. Dr. Nermin Abadan Unat'a Armağan 1. Cilt ed. Serpil Sancar (İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, 2011), 475-504.

Lefebvre, H. (2016). Modern Dünyada Gündelik Hayat. Istanbul: Metis.

Massey, D. (1994). Space, Place, and Gender. Minneapolis: University of Minnesota Press.

McDowell, L. (1979). Women in British Geography, Area 11(2), 151-154.

Monk, J., & Hanson, S. (1982). On not excluding half of the human in human geography. The Professional Geographer, 34(1), 11-23.

Oğuz, M. (2016). Göçmen Kadınların Kentsel Hareketliliğinin Arttırılması: Berlin'den İstanbul'a Deneyim Transferi-Kurfalı, Kartal'da Bir Pilot Çalışma (Doctoral dissertation, Fen Bilimleri Enstitüsü).

Özbek, M. (2004a). Kamusal Alanın Sınırları. İçinde: Kamusal Alan. Özbek, M. (Ed.). 19-89. İstanbul: Hil Yay.

Sennett, R. (2013). Kamusal İnsanın Çöküşü. (Çev: A. Yılmaz, S. Durak). 3. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yay.

Smith, D. E. (2005). Institutional ethnography: A sociology for people. Rowman Altamira.

Suzuki Him, M., & Gündüz Hoşgör, A. (2019). Challenging Geographical Disadvantages and Social Exclusion: A Case Study of Gendered Rural Transformation in Mountain Villages in the Western Black Sea Region of Turkey. Sociologia Ruralis, 59(3), 540-559.